

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA

NEGYEDIK SZEKCIÓ

T.P. és A.T. kontra MAGYARORSZÁG

(37871/14 és 73986/14 számú kérelmek)

ÍTÉLET

STRASBOURG

2016. október 4.

Ezen határozat az Egyezmény 44. cikkének 2. bekezdésében foglalt körülmények beálltával válik véglegessé. Szerkesztői változtatás alá eshet.

A T.P. és A.T. kontra Magyarország ügyben

az Emberi Jogok Európai Bírósága (Negyedik Szekció) Kamaraként tartott ülésén, melynek tagjai voltak:

Vincent A. De Gaetano, *Elnök*,
Sajó András,
Nona Tsotsoria,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Egidijus Kūris,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer,
Marko Bošnjak, *bírák*,
és Marialena Tsirli, *Szekció Jegyzőkönyvvezető*,

a 2016. július 5-i zárt ülésén lefolytatott tanácskozását követően az azon időpontban elfogadott alábbi ítéletet hozza:

ELJÁRÁS

1. Az eljárás két kérelem alapján indult (37871/14 és 73986/14 szám) melyeket az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény („az Egyezmény”) 34. cikke alapján két magyar állampolgár, T.P. és A.T. urak („a kérelmezők”) 2014. október 28-án illetve 2014. november 20-án Magyarország ellen nyújtottak be. A Szekció Elnöke helyt adott a kérelmezők azon kérésének, hogy nevük ne kerüljön nyilvánosságra (a Bíróság Eljárási Szabályzata, 47. szabály 4. bekezdés).

2. A kérelmezőket Kovács A. úr, Szegeden praktizáló ügyvéd képviselte. A magyar kormányt („a Kormány”) képviselője, Tallódi Z. úr képviselte az Igazságügyi Minisztériumból.

3. A kérelmezők többek között azt állították, hogy a magyar jog alapján kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésük *de iure* és *de facto* sem csökkenthető, amely így az Egyezmény 3. cikkébe ütközik.

4. A kérelmezők a szabadságvesztés büntetés csökkenthetetlenségével kapcsolatos panaszát a Bíróság 2015. március 30-án közölte a Kormánnyal, míg egyéb panaszaikat a Bíróság Eljárási Szabályzata 54. szabály 3. bekezdés alapján elfogadhatatlannak minősítette.

5. A Magyar Helsinki Bizottság beadványa alapján a Bíróság jóváhagyta, hogy harmadik fél beavatkozó legyen. (Egyezmény 36. Cikk 2. bekezdés és a Bíróság Eljárási Szabályzata 44. szabály 3. pont.)

A TÉNYEK

I. AZ ÜGY KÖRÜLMÉNYEI

A. T.P. úr

6. T.P. úr, az első kérelmező 1981-ben született, és jelenleg szabadságvesztés büntetését tölti Sátoraljaújhelyen.

7. A Nógrád Megyei Bíróság 2006. november 22-én különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés és lőfegyverrel való visszaélés büntette miatt ítélte el. A kérelmezőt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárásával.

8. Az elsőfokú ítéletet a Fővárosi Ítéltábla 2007. június 28-án helyben hagyta, azzal, hogy a bűncselekményt aljas szándékból követték el, mivel a kérelmező tekintetében megállapították, hogy az áldozatot különösen kegyetlen módon ölte meg, melynek célja annak megakadályozása volt, hogy elrablásának kísérletét és megkéseklését feljelenthesse, az emberöléssel tehát egy azt megelőzően elkövetett bűncselekményt kívánt leplezni.

9. A Legfelsőbb Bíróság az első kérelmező felülvizsgálat iránti kérelmét 2008. február 14-én elutasította.

10. 2013. november 5-én a Köztársasági Elnök elutasította a kérelmező kegyelem iránti kérvényét, mely arra irányult, hogy életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését húsz év börtönbüntetésre változtassa, feltételes szabadságra helyezés lehetőségével.

B. A.T. úr

11. A második kérelmező, A. T. úr 1985-ben született, jelenleg szabadságvesztés büntetését tölti Sátoraljaújhelyen.

12. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 2010. május 14-én két emberen elkövetett emberölés és lőfegyverrel való visszaélés büntette miatt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélte, feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárásával.

13. A Debreceni Ítéltábla az elsőfokú ítéletet 2010. november 9-én helyben hagyta

14. A Legfelsőbb Bíróság a második kérelmező felülvizsgálat iránti kérelmét 2011. szeptember 13-án elutasította.

15. 2014. október 23-án a Köztársasági Elnök elutasította a kérelmező kegyelmi kérelmét, mely arra irányult, hogy életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését húsz év börtönbüntetésre változtassa, feltételes szabadságra helyezés lehetőségével.

II. AZ IRÁNYADÓ NEMZETI JOG

16. Az Alaptörvény (2012. január 1-jén hatályos szöveg) 9. cikk:

“(4) A Köztársasági Elnök

(...)

g) gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát;

(...)

(5) A Köztársasági Elnöknek a (4) bekezdésben meghatározott minden intézkedéséhez és döntéséhez a kormány tagjának ellenjegyzése szükséges. Törvény rendelkezhet úgy, hogy a törvény által a Köztársasági Elnök hatáskörébe utalt döntéshez ellenjegyzés nem szükséges.”

17. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló, 2014. évi LXXII. törvény által módosított 2013. évi CCXL. törvény 2015. január 1-jén vonatkozó rendelkezései:

30. §

“(1) A kegyelmi jogkör gyakorlója az elítélt büntetését (...) kegyelemből elengedheti vagy mérsékelheti. A kegyelmi rendelkezésként elengedett büntetés vagy intézkedés, illetve mérséklés esetén a büntetés vagy intézkedés az elengedett rész tekintetében nem hajtható végre.”

45. §

“(1) Kegyelem iránti előterjesztést - hivatalból vagy kérelemre az igazságügyért felelős miniszter tehet a Köztársasági Elnökhöz.

(3) Kegyelmi kérelmet az elítélt, a védő, a fiatakorú törvényes képviselője, valamint az elítélt hozzátartozója nyújthat be.

(4) ... a kegyelmi kérelmet az első fokon eljáró bíróságnál kell benyújtani.

(5) Az igazságügyért felelős miniszter a kegyelmi kérelmet a Köztársasági Elnökhöz akkor is felterjeszti, ha a kegyelem gyakorlása iránt nem tesz előterjesztést.”

A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárása

46/A. §

“(1) A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt esetben e törvény rendelkezései alapján hivatalból kegyelmi eljárást (a továbbiakban: kötelező kegyelmi eljárás) kell lefolytatni.

(2) A kötelező kegyelmi eljárás lefolytatása nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt vagy az arra jogosult más személy az általános szabályok szerint kegyelmi kérelmet nyújtson be vagy az arra jogosult hivatalból kegyelmi eljárást kezdeményezzen.”

46/B. §

„(1) Az elítéltet fogva tartó bv. intézet értesíti az igazságügyért felelős minisztert, ha az elítélt a szabadságvesztésből negyven évet kitöltött.

(2) A bv. intézet az (1) bekezdés szerinti értesítést megelőzően nyilatkoztatja az elítéltet arról, hogy a kötelező kegyelmi eljárás lefolytatásához hozzájárul-e. Az (1) bekezdés szerinti értesítéshez az elítélt hozzájáruló nyilatkozatát, a hozzájárulás megtagadásáról szóló nyilatkozatát, vagy ha az elítélt a nyilatkozattételt megtagadja, az erről kiállított jegyzőkönyvet mellékelni kell.

(3) Az elítélt hozzájárulásának hiánya esetén, vagy ha az elítélt a nyilatkozattételt megtagadja, a kötelező kegyelmi eljárás nem folytatható le.”

46/C. §

„Az igazságügyért felelős miniszter - a 46/B. § szerinti értesítés beérkezésétől számított hatvan napon belül - a 46. § (4) bekezdése szerint beszerzi a kötelező kegyelmi eljárás lefolytatásához szükséges személyes adatokat, illetve ... beszerzi a kötelező kegyelmi eljárás lefolytatásához szükséges, a kegyelmi ügyben hozott döntéshozatal során megvizsgálandó előkészítő iratokat, különösen

- a) a bv. intézet által összeállított,
- aa) az elítéltről készült kockázatértékelési összefoglaló jelentést,
- ab) az elítélt biztonsági kockázati besorolásával kapcsolatos iratokat,
- ac) az elítéltről készült értékelő véleményeket,
- ad) az elítélttel szemben indított fegyelmi eljárásokkal kapcsolatos iratokat,
- ae) az elítélt egészségi állapotára vonatkozó dokumentációt, ideértve az elítélt mentális állapotára vonatkozó szakorvosi és pszichológusi véleményeket is;
- b) az elítélt büntetőügyének az iratait;
- c) a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő által, az elítélt befogadó környezetéről készített környezettanulmányt;
- d) - ha az elítélt a bv. intézetet arról tájékoztatja, hogy szabadulása esetén foglalkoztatása biztosított lesz - a munkáltató által kiadott foglalkoztatási nyilatkozatot.”

46/D. §

“(1) Az igazságügyért felelős miniszter - legkésőbb a 46/B. § szerinti értesítés beérkezésétől számított három napon belül - értesíti a Kúria elnökét a kötelező kegyelmi eljárás megkezdéséről.

(2) A Kegyelmi Bizottság öttagú, a kötelező kegyelmi eljárásban közreműködő testület.

(3) A Kegyelmi Bizottság eseti jelleggel, tagjainak kijelölésétől a Kegyelmi Bizottság állásfoglalásának az igazságügyért felelős miniszternek történő megküldéséig működik.

(4) A Kegyelmi Bizottság tagjait az (1) bekezdés szerinti értesítést követően haladéktalanul a Kúria elnöke jelöli ki a Kúria büntető kollégiumának javaslata alapján. A Kegyelmi Bizottság tagjává a Kúrián vagy az ítéletábrán büntető ügyekben eljáró bíró jelölhető ki. A kijelöléshez a bíró hozzájárulása szükséges.

(5) A Kegyelmi Bizottság tagjává nem jelölhető ki olyan bíró, aki

- a) a kötelező kegyelmi eljárás alapjául szolgáló büntetőügyben vagy a szabadságvesztés végrehajtása során bíróként eljár,
- b) a kötelező kegyelmi eljárás alapjául szolgáló büntetőügyben vagy a szabadságvesztés végrehajtása során ügyészként eljár,
- c) a kötelező kegyelmi eljárás alapjául szolgáló büntetőügyben a nyomozó hatóság tagjaként eljár,
- d) az elítélt hozzátartozója,
- e) a kötelező kegyelmi eljárás alapjául szolgáló büntetőügy sértettje vagy a sértett hozzátartozója.”

46/E. §

“(1) Az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése szerinti követelmények a Kegyelmi Bizottság tagjaként történő eljárásra is kiterjednek.

(2) A Kegyelmi Bizottság a döntéseit szótöbbséggel hozza meg.

(3) A Kegyelmi Bizottság saját tagjai közül elnököt választ. Az elnököt akadályoztatása esetén a Kegyelmi Bizottságnak az elnök által kijelölt tagja teljes jogkörben helyettesíti.”

46/F. §

“(1) Az igazságügyért felelős miniszter a 46/C. § szerinti határidőben beszerzett iratokat a rendelkezésre bocsátásukat követő nyolc napon belül megküldi a Kegyelmi Bizottság részére.

(2) A Kegyelmi Bizottság a 46/C. § szerint beszerzett iratok beérkezését követő kilencven napon belül megvizsgálja, hogy

a) az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartására, valamint arra a készségére tekintettel, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni, illetve

b) az elítélt személyi vagy családi körülményeire, valamint az egészségi állapotára tekintettel

alaposan feltehető-e, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.

(3) A Kegyelmi Bizottság ... a kötelező kegyelmi eljárás lefolytatásához szükséges további adatokat és iratokat szerezhet be.

(4) A Kegyelmi Bizottság eljárása során bármely, a vizsgálat során lényegesnek minősülő szakkérdésben megfelelő szakértelemmel rendelkező személy közreműködését veheti igénybe vagy meghatározott szakkérdésben állásfoglalást kérhet. Az elítélt mentális állapotára vonatkozóan a Kegyelmi Bizottság köteles szakorvos vagy pszichológus szakértő közreműködését igénybe venni. A felkért szakértő az eljárás során beszerzett iratokat, adatokat megismerheti. A felkért szakértő eljárásának a költségeit az állam viseli.

(5) A Kegyelmi Bizottság az elítéltet az eljárása során meghallgatja.

(6) A Kegyelmi Bizottság a (2) bekezdés szerinti vizsgálat alapján indokolt állásfoglalást fogad el, amely a kegyelem gyakorlásával kapcsolatos javaslatot is tartalmaz.

(7) A Kegyelmi Bizottság az indokolt állásfoglalást, valamint a vizsgálat során beérkezett iratokat, beszerzett adatokat, illetve a szakértői véleményeket megküldi az igazságügyért felelős miniszternek.”

46/G. §

“(1) A Kegyelmi Bizottság állásfoglalásától az igazságügyért felelős miniszter nem térhet el. Az igazságügyért felelős miniszter a Kegyelmi Bizottság állásfoglalásában szereplő tartalommal készíti el a Köztársasági Elnök részére a felterjesztést, amely az állásfoglalás indokolását is tartalmazza.

(2) Az igazságügyért felelős miniszter a felterjesztést a Kegyelmi Bizottság állásfoglalásának a beérkezését követő tizenöt napon belül megküldi a Köztársasági Elnöknek.

(3) Az igazságügyért felelős miniszter a felterjesztést az elítéltet fogva tartó bv. intézet útján megküldi az elítéltnak is...”

46/H. §

“Ha a kötelező kegyelmi eljárás anélkül zárult le, hogy az elítélt kegyelemben részesült volna, és az elítélt továbbra is életfogytig tartó szabadságvesztését tölti, a kötelező kegyelmi eljárás lezárultát követően két év elteltével a kötelező kegyelmi eljárást ismételten le kell folytatni.”

III. IRÁNYADÓ EURÓPAI, NEMZETKÖZI ÉS ÖSSZEHASONLÍTÓ JOG

18. A Bíróság az Európa Tanács és az Európai Unió életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésre és annak felülvizsgálatára irányadó jogi rendelkezéseit és a nemzetközi jog egyéb vonatkozó szabályait a *Kafkaris v. Cyprus* ([GC], no. 21906/04, §§ 68-76, ECHR 2008), *Vinter and Others v. the United Kingdom* ([GC], nos. 66069/09, 130/10 és 3896/10, §§ 60-75, 2013. július 9.), és legutóbb a *Murray v. the Netherlands* [GC], 10511/10, §§ 58-65, 2016. április 26.) ügyekben foglalta össze.

19. A börtönbüntetés céljával, különösen a rehabilitáció fontosságával kapcsolatos Európa Tanácsi és nemzetközi dokumentumokat a *Dickson v.*

the United Kingdom ([GC], no. 44362/04, §§ 28-36, ECHR 2007-V) vázolja, és a *Vinter and Others* (fent hivatk., §§ 76-81) és *Murray* (fent hivatk., §§ 70-76) foglalja össze.

A JOG

I. A KÉRELMEK EGYESÍTÉSE

20. Tekintettel a hasonló ténybeli és jogi alapra, a Bíróság úgy döntött, hogy a két kérelmet a Bíróság Szabályzata 42. szabály 1. pontja alapján egyesíti.

II. AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

21. A kérelmezők azt sérelmezték, hogy a 2015-ben hatályba lépett kegyelmezési eljárás alapján az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésük *de facto* nem csökkenthető, mely a 3. cikk alábbi rendelkezésének megsértését eredményezi:

„Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”

A. Elfogadhatóság

22. A Bíróság álláspontja szerint a kérelem tekintetében nem áll fenn az Egyezmény 35. cikk 3 (a) pontja szerinti nyilvánvaló alaptalanság. A Bíróság megállapítja továbbá, hogy a kérelem esetében az elfogadhatatlanságnak semmilyen más oka nincs. Ezért a kérelmet elfogadhatónak kell minősíteni.

B. Érdemi kérdések

1. A felek beadványai

(a) A kérelmezők

23. Kérelmezők akként érveltek, hogy az általános kegyelmi eljárásban az új mechanizmus szerint a Köztársasági Elnök kegyelmi döntését az igazságügyi miniszternek is alá kellett írnia. Így ez tisztán diszkrecionális és előre nem látható politikai döntés maradt. Az egész eljárás teljesen átláthatatlan volt, figyelemmel arra, hogy sem a Köztársasági Elnök, sem az igazságügyi miniszter nem volt köteles döntését indokolni.

24. Ennek kapcsán a kérelmezők kiemelték, hogy a *Magyar László v. Hungary* (no. 73593/10 , 2014. május 20.) ügyben a Bíróság kimondta, hogy az ítéleteket felülvizsgáló eljárásban az államnak biztosítania kell, hogy a döntések tartalmazzák az engedélyezés vagy éppen elutasítás indokait, valamint, hogy az elítélt számára ésszerűen előre látható legyen az a követelményrendszer, amely szerint kegyelmet kaphat. Az új eljárás azonban ezeket a követelményeket figyelmen kívül hagyta.

25. Mindemellett a kérelmezők azt is sérelmezték, hogy a fennálló rendszerben csupán negyven év után kérvényezhetik a feltételes szabadságra bocsátást, amely időtartam sérti a Bíróság által a *Vinter and Others v. the United Kingdom* ([GC], nos. 66069/09, 130/10 és 3896/10, ECHR 2013 (extracts)) ügyben tett megállapítást, melyben a Bíróság jelezte, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéseket az államnak maximum huszonöt év elteltével felül kell vizsgálni ezzel garantálva a feltételes szabadságra bocsátás *de iure* és *de facto* lehetőségét, amennyiben annak feltételei fennállnak. Ezzel ellentétben, az új eljárásban biztosított lehetőség csak negyven év embertelen büntetés letöltése után ad arra lehetőséget, hogy a szabadságra bocsátást mérlegeljék, és teljességgel figyelmen kívül hagyják az elítéltek személyében bekövetkezett változásokat, a társadalomra való veszélyességük alakulását vagy azon törekvésüket, hogy megváltozzanak és a társadalomba visszaintegrálódjanak.

(b) A Kormány

26. A Kormány álláspontja szerint a szabályozás által bevezetett kötelező kegyelmi eljárás biztosítja az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés csökkentésének *de iure* és a *de facto* lehetőségét.

27. Az új szabályozás szerint a hatóságoknak a életfogytig kiszabott büntetésből letöltött negyven év elteltével meg kell vizsgálniuk, hogy a szabadságvesztés büntetés folytatása indokolt-e. Minden egyes elítélt a büntetésének kezdetétől fogva tisztában van azzal, hogy mit kell tennie annak érdekében, hogy a szabadságra bocsátás megvalósuljon, és ennek melyek a feltételei. Az új jogszabály lehetőséget adott arra, hogy az elítélt vonatkozásában a rehabilitáció irányába bekövetkezett változások, fejlődés megfelelő súllyal essen latba a döntés során, végső soron lehetővé téve szabadságra bocsátást.

28. A kérelmezők azon érvére tekintettel, hogy a negyven év kitétel ellentétes a Bíróság joggyakorlatával, a Kormány hivatkozott egy hasonló esetre, a *Törköly v. Hungary* ((dec.), no. 4413/06,. 2011. április 5) ügyben megállapított elfogadhatatlanságra, és azzal érvelt, hogy a szerződő államoknak a büntető igazságszolgáltatás és a büntetés kiszabása mérlegelési jogkörükbe tartozik, és a Bíróságnak nem feladata megszabni a felülvizsgálati eljárás formáját. Ugyanezen érv alapján, nem a Bíróság

feladata annak meghatározása sem, hogy mikor kerüljön sor ezen felülvizsgálatra.

29. Mindenekelőtt, a negyven év időtartam az életfogytig tartó szabadságvesztés megtorlási fázisának felel meg, és arányos a bűncselekmény körülményeire tekintettel. Ilyen mértékű megtorlási fázis összehasonlítható az Európa Tanács más tagállamaiban alkalmazott hosszú (meghatározott idejű) szabadságvesztés büntetésekkel, ahol ötven év is előfordul.

30. Másodszor a negyven éves időtartam meghatározásának jogpolitikai okai voltak. A magyar Büntető Törvénykönyv lehetővé tette, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésüket töltők feltételes szabadságot kapjanak, feltéve, hogy esetükben a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége fennállt, és a büntetésükből huszonöt - negyven évet letöltöttek.

Amennyiben a kötelező kegyelmi eljárás határidejét negyven évnél rövidebb időben határozták volna meg a feltételes szabadságra bocsátás kizárásával elítéltek számára, ezek az elítéltek paradox módon előnybe kerülnének azokkal szemben, akiknél a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége fennáll.

31. A Kormány hangsúlyozta, hogy jelenleg nincs világos és egységes álláspont az Európa Tanács tagjai között a kérdés vonatkozásában. A Bíróság által a *Vinter* ügy kapcsán tendenciaként figyelembe vett 25 év nem tekinthető elfogadott standardnak.

32. Végül, a kérelmezők a negyven év lejártát megelőzően az általános kegyelmi eljárás keretén belül is kezdeményezhetnek kegyelmi eljárást, ami különleges megítélést alátámasztó rendkívüli körülmények fennállása esetén lehetővé teszi a szabadon bocsátásukat. Bár korábban már elutasították a kegyelmi kérelmüket, de ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy minden korlátozás nélkül ismételten előterjesszenek ilyen tárgyú kérelmet, melyet az új adatok és dokumentumok alapján fognak elbírálni.

(c) A harmadik fél

33. A Magyar Helsinki Bizottság előadta, hogy a jogalkotó által bevezetett új felülvizsgálati mechanizmus nem felelt meg a Bíróság által (a fent hivatkozott) *Vinter and others* ügyben megállapított standardoknak, mert nem biztosította a szabadságra bocsátás reális reményét.

34. Először is, a végső döntés a kötelező kegyelmi eljárásban még mindig a Köztársasági Elnök diszkrecionális jogkörébe tartozott, amely aggodalmakat vetett fel. Bár egy igazságügyi szervezet - a Kegyelemi Bizottság - feladatkörébe tartozott, hogy egy indokolt véleményben leírja, a kegyelemet meg kell-e adni vagy sem, azonban a Köztársasági Elnök még

akkor sem volt köteles indokolni végső döntését, ha az a Bizottság állásfoglalásával nem volt összhangban.

Mindemellett, a nemzeti jog nem kötelezte a Köztársasági Elnököt annak mérlegelésére, hogy az elítélt további fogvatartása törvényes jogpolitikai alapon indokolt-e. A jog nem adott semmilyen speciális iránymutatást a tekintetben sem, hogy a Köztársasági Elnöknek az egyes ügyek elbírálásakor milyen kritériumokat kell számításba vennie. Ezzel az új mechanizmus kizárta annak lehetőségét, hogy a fogvatartottak tudatában legyenek annak, mit kell tenniük és milyen feltételeknek kell megfelelniük annak érdekében, hogy a feltételes szabadságra bocsátásukat engedélyezzék. Ugyancsak elmaradt annak biztosítása, hogy figyelembe vegyék a fogvatartottnak a rehabilitáció irányába tett változását, bármilyen jelentős is legyen az (ld. a fent hivatkozott *Magyar László* ügy 58.§).

35. Mindemellett, az elnöki kegyelem csak az Igazságügyi Miniszter ellenjegyzésével érvényes, amelyet nem mindig adtak meg, különösen politikailag érzékeny ügyekben. Az új mechanizmus semmilyen szempontot nem határozott meg, melyet a miniszternek figyelembe kellett vennie az ellenjegyzés megadásakor, és az ezzel kapcsolatos döntését nem kellett indokolnia.

36. A harmadik fél rámutatott továbbá, hogy a kötelező kegyelmi eljárás csak negyven év börtönbüntetés letöltését követően folytatható le. Ez az időtartam sokkal hosszabb, mint a Bíróság által a *Vinter and others* ügyben elfogadhatónak tartott időtartam.

37. Végül, a harmadik fél statisztikai adatokra hivatkozott, melyek szerint Magyarországon eddig nagyon korlátozott számban adtak kegyelmet a fogvatartottaknak.

2. A Bíróság értékelése

(a) Általános elvek

38. A *Murray v. the Netherlands* ([GC], no. 10511/10, 2016. április 26.), ügyben a Bíróság megismételte és továbbfejlesztette korábbi esetjogát, mely szerint az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés *de facto* csökkenthető kell legyen (ld. még *Kafkaris v. Cyprus* [GC], no. 21906/04, ECHR 2008; *Vinter and Others*, hiv. fent; *Magyar László*, hiv. fent; *Harachiev and Tolumov v. Bulgaria*, nos. 15018/11 and 61199/12, ECHR 2014 (extracts)).

A *Murray* ítélet vonatkozó része így szól:

“99. A Bíróság esetjogában megszilárdult gyakorlat szerint a nagykorú elkövetőkre kiszabott életfogytig tartó börtönbüntetést önmagában nem tiltja az Egyezmény 3. cikke vagy az Egyezmény bármely más rendelkezése illetve ezekkel az ilyen büntetés nem összeegyeztethetetlen (ld. *Kafkaris*, hiv. fent, 97. §, illetve az ügyben alkalmazott egyéb hivatkozások), feltéve, hogy a büntetés nem súlyosan aránytalan (ld. *Vinter and others*, hiv. fent, 102. §). A Bíróság azonban úgy döntött, hogy egy nagykorú személyre kiszabott, és a csökkentés lehetőségét kizáró életfogytig tartó

börtönbüntetés problémákat vethet fel a 3. cikk tekintetében (ld. *Kafkaris*, hiv. fent, 97.§). Önmagában az a tény, hogy az életfogytig tartó börtönbüntetést a gyakorlatban teljesen letölthetik, nem zárja ki a csökkenthetőség lehetőségét. Nem merül fel a 3. cikk megsértésének problémája, ha egy életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés *de jure* és *de facto* csökkenthető (ld. *Kafkaris*, hiv. fent, 98. §, és *Vinter and others*, hiv. fent, 108. §). A Bíróság az esetjogának részletes elemzése során, valamint a legfrisebb összehasonlító- és nemzetközi jogi tendenciák vizsgálata alapján a *Vinter and others* ügyben megállapította, hogy az életfogytiglan megállapított börtönbüntetés csak abban az esetben felel meg a 3. cikk rendelkezéseinek, amennyiben mind a szabadságra bocsátás, mind a felülvizsgálat lehetősége fennmarad, feltéve, hogy ezeket már a büntetés kiszabásának időpontjában biztosítják. (ld. *Vinter and others*, hiv. fent, 104-118. §§ és 122. §). A Bíróság a hivatkozott ügyben megállapította azt is, hogy az általa megvizsgált összehasonlító- és nemzetközi jogi dokumentumok egyértelműen olyan rendszer felállítását támogatják, melyben legkésőbb az életfogytig tartó börtönbüntetés kiszabását követő huszonöt év múlva egy célirányos mechanizmus biztosítja a garantált felülvizsgálatot, majd ezt követően rendszeres időközönként történő további felülvizsgálatot biztosít (hiv. ügy, 120. §, ld. még *Bodein v. France*, nr. 40014/10., 61. §, 2014. November 13.). A tagállamok és nem a Bíróság dolga annak meghatározása, hogy ez a felülvizsgálat milyen formában (végrehajtási, vagy igazságszolgáltatási keretben) menjen végbe (ld. *Kafkaris*, hiv. fent, 99.§, *Vinter and others*, hiv. fent, 104 és 120. §§). A Bíróság korábban már megállapította, hogy az elnöki kegyelem megfelelő lehet az irányadó esetjog követelményeinek (ld. *Kafkaris*, hiv. fent 102. §).

100. A Bíróság azt is megállapította, hogy az elítélt csak abban az esetben tartható fogva, ha fennállnak a büntetés legitim kriminológiai alapjai, beleértve a büntetést, az elrettentést, a társadalom védelmét és a rehabilitációt. Míg az életfogytiglani börtönbüntetés kiszabásakor a fenti indokok közül több fennáll, a fogvatartás indokai nem szükségszerűen maradnak változatlanok, és a büntetés letöltésének folyamán módosulhatnak. Ezeket a tényezőket és változásokat csak úgy lehet megfelelően értékelni, ha a fogvatartás ideje alatt az elítélés időszakának egy meghatározott időpontjában biztosítjuk a büntetés indokoltságának megfelelő felülvizsgálatát (*Vinter and others*, hiv. fent, 111. §).

Az életfogytig tartó börtönbüntetés csökkenthetőségét célzó felülvizsgálatra azért van szükség, hogy a nemzeti hatóság felmérhesse azt, hogy a büntetés letöltésének folyamán a fogvatartott életében a rehabilitáció irányában bekövetkeztek-e olyan változások, amelyek elérik-e azt a mértéket, mely esetben a további fogvatartás legitim kriminológiai indokai már nem állnak fenn (hiv. ügy., 119. §). Az értékelést előíró szabályok a szükséges mértékben egyértelműek és kiszámíthatóak kell legyenek (hiv. ügy, 125. és 129. §§; ld. még *Magyar László v. Hungary*, no. 73593/10, § 57, 20 May 2014, május 20, és *Harakchiev and Tolumov v. Bulgaria*, nos. 15018/11 and 61199/12, §§ 255, 257 and 262, ECHR 2014 (extracts)), és a a nemzeti jog által biztosított feltételeket úgy kell megállapítani, hogy azok a Bíróság esetjogában rögzített feltételeket tükrözzék (ld. *Vinter and others*, hiv. fent, 128. §). Így, a kegyelem vagy szabadságra bocsátás nem alakulhat egészségi vagy fizikai állapottal vagy életkorral kapcsolatos személyes körülményen, mert ez nem felel meg a "szabadon bocsátás előre látható lehetőségének", amint azt a *Kafkaris* ítélet tartalmazza (ld. *Vinter and others*, hiv. fent, 127. §, és *Öcalan v. Turkey* (no. 2), nos. 24069/03, 197/04, 6201/06 és 10464/07, § 203, 2014. március 18.). A Bíróság egyik Kamarája egy közelmúltban tárgyalt ügyben kimondta, hogy az értékelést objektív és előre meghatározott kritériumok alapján kell lefolytatni. (ld. *Trabelsi v. Belgium*, no. 140/10, § 137, ECHR 2014 (extracts)). A fogvatartottat megillető felülvizsgálathoz való jogból az irányadó információk aktuális elemzése is következik (ld. *Magyar*

László, hiv. fent, 57. §), és a felülvizsgálatot megfelelő eljárási garanciákkal kell körülbástyázni (ld. *Kafkaris*, fent hiv., 105. §, és *Harachiev and Tolumov*, hiv. fent, § 262. §). Olyan mértékben, amennyiben a fogvatartott számára szükséges tudni, hogy mit kell tennie a szabadon bocsátása érdekében, és milyen feltételek mellett bocsáthatják szabadon, indoklási kötelezettség is előírható, és ennek érvényesülését a bírói felülvizsgálat lehetőségének biztosításával kell megvédeni (ld. *Magyar László*, hiv. fent 57. §, és *Harachiev and Tolumov*, hiv. fent, 258 és 262. §§). Végül, annak felmérése során, hogy vajon az életfogytiglani szabadságvesztés *de facto* csökkenthető-e, a kérdéses felülvizsgálati mechanizmus korábbi alkalmazásának statisztikai kimutatásai is relevánsak lehetnek, beleértve a kegyelmet kapott személyek számát is (ld. *Kafkaris*, hiv. fent 103. §; *Harachiev and Tolumov*, hiv. fent, §§ 252. és 262. §§; és *Bodein*, hiv. fent, 59. §).”

(b) A fenti elvek alkalmazása a jelen esetben

39. A Bíróság emlékeztet arra, hogy a *Magyar László* ügyben (hiv. fent) úgy döntött, hogy az érintett időszakban Magyarországon az életfogytiglani börtönbüntetések *de facto* nem voltak csökkenthetőek. Amint azt a *Vincent and others* (hiv. fent) ügy tartalmazza, a Bíróság nézete szerint az elnöki kegyelem intézménye, mely az érintett időszakban a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége nélkül életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt fogvatartott egyetlen lehetősége volt a szabadlábra helyezésre, meghiúsult az ítéletek csökkenthetőségének követelményein.

40. A Bíróság fenti ügyben kifejtett megállapításainak teljesítése érdekében az alperes Állam új törvényt alkotott, amely bevezette az életfogytig tartó börtönbüntetés automatikus felülvizsgálatának mechanizmusát. Az új jogszabály szerint ezt a kötelező kegyelmi eljárást csak akkor lehet kezdeményezni, ha az elítélt legalább negyven évet letöltött a büntetéséből.

41. A Bíróság emlékeztet arra, hogy a *Vinter and others* ügyben megállapította, hogy az életfogytig tartó börtönbüntetés csak akkor felel meg az Egyezmény 3. cikkének, ha mind a szabadlábra helyezés, mind a felülvizsgálat lehetősége fennállt már a büntetés kiszabásának időpontjában (ld. *Vinter and others*, hiv. fent 104-118. § és 122. §). Mindemellett a Bíróság azt is megjegyezte, hogy az általa megvizsgált összehasonlító és nemzetközi jogi dokumentumok egyértelműen alátámasztják egy olyan célirányos mechanizmus szükségességét, melynek keretében az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést legkésőbb az büntetés kiszabását követően legkésőbb huszonöt év múltán garantáltan felülvizsgálják, majd ezt követően is biztosítják a további periodikus felülvizsgálatot (az előbb hiv. ügy, 120. §; és szintén *Harachiev and Tolumov*, 246. §; *Murray*, 99. §, mindkettő hiv. fent).

42. Ezenkívül a Bíróság emlékeztet arra, hogy a *Bodein v. France* (40014/10 sz., 2014. november 13) ügyben az életfogytiglani szabadságvesztés büntetések csökkenthetőségének francia rendszerét kellett vizsgálnia, különösen arra tekintettel, hogy vajon a harminc év fogvatartást követő felülvizsgálat megfelel-e a *Vinter and others* ügyben megállapított

kritériumoknak. A Bíróság, annak megállapításakor, hogy a francia rendszer megfelelő, különös súllyal vette figyelembe azt a tényt, hogy az életfogytiglan időtartam számítása szempontjából a kezdő időpont a francia jogban magában foglalta a szabadságtól való megfosztás bármely formáját, még a tárgyalást megelőző előzetes letartóztatást is. Mivel ennek folytán az adott ügyben a kérelmező már az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés kiszabását követően huszonhat év után kérelmezhetette a feltételes szabadságra bocsátást, a Bíróság úgy döntött, hogy a kérelmező esetében megállnak a csökkenthetőség 3. cikkben előírt feltételei (ld. *Bodein*, hiv. fent, 61. §).

43. Ami a jelen esetet illeti, a Kormány azzal érvelt, hogy az új jogszabály szerinti negyven éves időszak az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés megtorlási fázisa, amely a bűncselekménnyel arányos. Mindenesetre ez belefér a Tagállamok adott ügygel kapcsolatos mérlegelési szabadságába. Úgy tűnik, hogy a Kormány azt javasolja, hogy a *Vinter and others* ügyben említett sokkal rövidebb időtartam inkább csak egy általános indikáció, és nem tekinthető olyan egyértelmű standardnak, melyet az Európa Tanács valamennyi tagállama alkalmaz. (ld. a fenti 31. §).

44. A Bíróság a maga részéről hajlamos elfogadni, hogy a Kormánynak mérlegelési lehetősége van a büntető igazságszolgáltatás és a büntetések kiszabása terén (ld. *Vinter and others*, hiv. fent, 120. §; *Bodein v. France*, hiv. fent, 61. §). Azonban alapvető fontosságú, hogy a mérlegelési jog nem lehet korlátlan (ld. *mutatis mutandis*, *Hirst v. the United Kingdom (no. 2)* [GC], no. 74025/01, § 82, ECHR 2005-IX; *A, B and C v. Ireland* [GC], no. 25579/05, § 238, ECHR 2010; *Parrillo v. Italy* [GC], no. 46470/11, § 183, ECHR 2015).

45. Ezzel kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy a negyven éves időszak, melyet a fogvatartottnak le kell töltenie, mielőtt első ízben kegyelmet remélhet, sokkal hosszabb mint az összehasonlító és nemzetközi jogi konszenzus alapján az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés garantált felülvizsgálatára javasolt maximális időszak (ld. *Vinter*, hiv. fent, 120. §). Ez az időtartam, még azzal a huszonhat évvel is nehezen vethető össze, amelyet a *Bodein* ügy kérelmezője kellett végigvárjon, míg lehetősége nyílt a feltételes szabadságra bocsátás kérelmezésére (ld. a fenti 42. § és *Bodein*, hiv. fent, 61. §). Mi több, ellentétben a *Bodein* ügyben foglaltakkal, a Kormány nem kívánt olyan érveléssel előállni, hogy a tárgyalást megelőző fogvatartás időtartamát figyelembe kellene venni a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kötelező megvizsgálását célzó eljárás megkezdésének kezdő időpontja szempontjából. A Bíróság nem tehet mást, minthogy megállapítja azt, hogy egy ennyire elhúzódó várakozási idő meghaladja a Tagállam számára biztosított bármilyen mértékű mérlegelési jogosultság határait.

46. A Kormány ezenkívül azzal az érveléssel is előhozakodott, hogy az életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt fogvatartott akár a feltételes

szabadságra bocsátás lehetőségének kötelező megvizsgálását célzó eljárás megkezdésének kezdő időpontja előtt is, bármikor és akárhányszor jogosult elnöki kegyelemért folyamodni (ld. 32. § fent). A Bíróság megjegyzi, hogy mindkét kérelmező élt ezzel a lehetőséggel, de kérelmeiket a Köztársasági Elnök elutasította (ld. fent a 10. és 15. §§). Mindazonáltal, a Bíróság számára nem ezek a kegyelmi kérelmeket elutasító döntések okozzák a problémát. Valóban, nincs 3. cikkel kapcsolatos probléma, ha a fogvatartott a nemzeti jog alapján jogosult a szabadlábra helyezését kérni, de az erre irányuló kérelmét, pld. olyan alapon utasítják el, hogy továbbra is fennáll a társadalomra veszélyessége (ld. *Vinter and others*, hiv. fent, 108.§). Ismételten, a Bíróság számára az a lényeg, hogy vajon a magyar jogi szabályozásban már a kérelmezők büntetésének kiszabásakor létezik-e az a mechanizmus vagy lehetőség, amely az életfogytiglani börtönbüntetés felülvizsgálatát biztosítja (ld., *mutatis mutandis*, *Vinter and others*, hiv. fent, 122. §). Míg igaz, hogy a Magyarországon börtönbüntetésüket töltő fogvatartottak különböző csoportjai számára - beleértve a kérelmezőket is -, nyitva áll az elnöki kegyelem kérelmezésének lehetősége, a Bíróság megállapította, hogy ez az út nem biztosítja az életfogytiglani börtönbüntetés *de facto* vagy *de iure* csökkenthetőségét (ld. *Magyar László*, fent hiv., § 58).

47. Végül, amennyiben a Kormány a *Törköly v. Hungary* (fent hiv.) ügyben a Bíróság által 2011-ben a Nagykamara által a *Vinter and Others* (fent hiv., § 120) hozott határozat alapján megállapított elfogadhatatlanságra hivatkozik, a Bíróság álláspontja szerint a jelen ügyben nem alkalmazható ugyanaz a megközelítés (ld. *mutatis mutandis*, *Harakchiev and Tolumov*, fent hiv., § 253).

48. Összefoglalva, önmagában az a tény, hogy a kérelmezők számára csak azt követően lehet remény arra, hogy kiszabaduljanak, miután életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésükből negyven évet letöltöttek, megfelelő alap a Bíróság számára annak megállapítására, hogy az új magyar jogszabály nem biztosítja a kérelmezők életfogytiglani szabadságvesztés büntetésének *de facto* csökkenthetőségét. Ilyen hosszú várakozási idő szükségtelenül késlelteti a nemzeti hatóságok által elvégzendő felülvizsgálatát annak, hogy "vajon a büntetés letöltése során az életfogytig tartó börtönbüntetéssel sújtott fogvatartott életében beállott-e a rehabilitáció irányába mutató olyan jelentős változás, melynek következtében a legitim kriminológiai indokok alapján a továbbiakban fogvatartása nem indokolt" (ld. *Vinter and Others*, fent hiv., § 119).

49. A Bíróság emlékeztet arra, hogy olyan mértékben, amennyiben a fogvatartott számára szükséges tudni, hogy mit kell tennie a szabadon bocsátása érdekében, és milyen feltételek mellett bocsáthatják szabadon, indoklási kötelezettség is előírható, és ennek érvényesülését a bírói felülvizsgálat lehetőségének biztosításával kell megvédeni. (ld. *Murray*, fent hiv., § 100; *Magyar László*, fent hiv., § 57, és *Harakchiev and Tolumov*,

fent hiv., §§ 258 és 262). A Bíróság nem tehet mást, minthogy kifejezi számos aggályát az új jogszabályban bevezetett eljárás fennmaradó részével kapcsolatban. A Bíróság megjegyzi, hogy az új törvény 46/C. § egyértelműen felsorolja azokat az általános szempontokat, melyeket a Kegyelmi Bizottságnak mérlegelnie kell amikor arról dönt, hogy javasolja-e a fogvatartott feltételes szabadságra bocsátását, vagy sem, amely megfelel annak a követelménynek, hogy az ilyen mérlegelésnek objektív és előre meghatározott kritériumokon kell alapulnia (ld. *Trabelsi*, fent hiv., § 137). Ugyanakkor, úgy tűnik, hogy ezek a szempontok nem alkalmazhatók ugyanígy a Köztársasági Elnökre, aki minden egyedi ügyben gyakorolható kegyelem tekintetében a végső szót mondja ki. Más szóval az új jogszabály nem kötelezi a Köztársasági Elnököt annak mérlegelésére, hogy vajon a további fogvatartás legitim kriminológiai alapon indokolt-e vagy sem. Mi több, az új jogszabály elmulasztott határidőt szabni az Elnök kegyelmi határozatának meghozatalára, vagy az Igazságügyi Miniszter számára – aki valamennyi kegyelmi határozat ellenjegyzésére köteles –, a döntés indoklására, még ha a döntés ellentmond is a Kegyelmi Bizottság ajánlásában foglaltaknak. Valóban, a Bíróság már kifejezte fenntartását a korábban fennálló kegyelmezési rendszer kapcsán, amelyben sem az Igazságügyi Miniszter sem a Köztársasági Elnök nem volt köteles a kegyelmi kérvényekkel kapcsolatos döntéseit megindokolni. (ld. *Magyar László*, fent hiv., § 57).

50. Tekintettel a hosszú időre, amelyet a kérelmezőknek a kötelező kegyelmi eljárás megkezdéséig várniuk kell, amely a felülvizsgálati eljárásnak az új jogszabály szerinti második felében a megfelelő eljárási garanciák hiányával párosul, a Bíróság nincs meggyőződve afelől, hogy jelenleg a kérelmezők életfogytiglani szabadságvesztés büntetése az Egyezmény 3. cikke szempontjából csökkenthetőnek minősül.

Ennek folytán az Egyezmény 3. cikkét megsértették.

III. AZ EGYEZMÉNY 41. CIKKÉNEK ALKALMAZÁSA

51. Az Egyezmény 41. cikke a következőképpen szól:

„Ha a Bíróság az Egyezmény vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek megsértését állapítja meg és az érdekelt Magas Szerződő Fél belső joga csak részleges jóvátételt tesz lehetővé, a Bíróság – szükség esetén – igazságos elégtételt ítél meg a sértett félnek.”

A. Kár

52. Az első kérelmező 8,600 euró vagyoni és 77,500 euró nem vagyoni kárt követelt. A második kérelmező 3,300 euró vagyoni és 37,000 euró nem vagyoni kárt követelt.

53. A Kormány ezeket az igényeket túlzottnak tartotta.

54. A Bíróság nem talált semmilyen okozati összefüggést a megállapított jogsértés és a kérelmezők által követelt vagyoni kár között; ezért ezeket az igényeket elutasítja. Ami a nem vagyoni kárt illeti, a Bíróság álláspontja szerint a jogsértés megállapítása a kérelmezők által elszenvedett bármilyen nem vagyoni kár tekintetében elegendő elégtétel, ennél fogva ebben a kérdésben a Bíróság nem ítél meg kártérítést.

B. Költségek és kiadások

55. A kérelmezők fejenként 1,500 euró költségtérítés megítélését kérték a Bíróságtól. Ez az ügyvédek által számlázható tíz ügyvédi munkaórából és adminisztratív és fordítási költségből áll.

56. A Kormány vitatta ezeket az igényeket.

57. A Bíróság esetjoga szerint a kérelmező csak olyan mértékben jogosult a költségek megtérítésére, amennyiben kimutatja, hogy azok ténylegesen felmerültek, szükségesek voltak, és összegük ésszerű. A jelen ügyben a rendelkezésre álló dokumentáció és a fenti kritériumok figyelembe vételével a Bíróság ésszerűnek tartja, hogy a kérelmezőknek fejenként 1,500 euró költséget ítéljen meg, valamennyi költségük megtérítése fejében.

C. Késedelmi kamat

58. A Bíróság megfelelőnek találja, hogy a késedelmi kamat az Európai Központi Bank marginális hitelkamatlábán alapuljon, melyhez három százalékpontot kell hozzáadni.

A FENTI INDOKOK ALAPJÁN A BÍRÓSÁG

1. Egyhangúlag összevonja a kérelmeket;
2. Többségi határozattal elfogadhatóvá *nyilvánítja* a kérelmeket;
3. Hat szavazattal egy ellenében *megállapítja*, hogy az Egyezmény 3. cikkét megsértették;
4. Hat szavazattal egy ellenében *megállapítja*, hogy a jogsértés megállapítása önmagában megfelelő alapot nyújt igazságos elégtétel megállapítására a kérelmezők által elszenvedett nem vagyoni kár tekintetében;
5. Hat szavazattal egy ellenében *megállapítja*,

(a) hogy az alperes Államnak attól az időponttól számított három hónapon belül, amikor az ítélet az Egyezmény 44. cikkének 2. bekezdése szerint véglegessé válik, a kérelmezők számára költségek és kiadások tekintetében fejenként 1,500 (ezerötszáz) eurót, továbbá az ezen összeget terhelő adók összegét kell kifizetnie nemzeti valutában, a teljesítéskori átváltási árfolyam alkalmazásával;

(b) hogy a fent említett három hónap lejártát követően a teljesítés időpontjáig a késedelmes időszakra az Európai Központi Bank marginális kamatlábát három százalékponttal meghaladó mértékű kamatot kell fizetni a fenti összeg után.

6. Egyhangúlag *elutasítja* a kérelmezők igazságos elégtétel iránti egyéb kérelmét.

Készült angol nyelven, írásbeli kihirdetésre került 2016. október 4-én, a Bíróság Eljárási Szabályzata 77. szabálya 2. és 3. bekezdésének megfelelően.

Marialena Tsirli
Jegyzőkönyvezető

Vincent A. De Gaetano
Elnök

A jelen ítélethez Kūris Bíró különvéleménye az Egyezmény 45. § 2. pontja és a Bíróság Eljárási Szabályzata 74. 2. szabálya szerint került csatolásra.

V.D.G.
M.T.

KŰRIS BÍRÓ KÜLÖNVÉLEMÉNYE

1. Nem csatlakoztam nagyra becsült kollégáim azon álláspontjához, hogy a jelen ügyben sérült az Egyezmény 3. cikke.

Látszólag ez a vélemény némileg ellentmondani látszik a Bíróság *Vinter and Others v. the United Kingdom* ([GC], nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10, ECHR 2013 (extracts)) és pár hónapja *Murray v. the Netherlands* ([GC], 10511/10, §§ 58-65, 2016. április 26.) ügyekben kifejtett esetjogának. Ez nem így van. Valóban igaz, hogy az életfogytiglani börtönbüntetéssel kapcsolatos esetjogot bizonyos fokig problematikusnak tartom. De csak bizonyos fokig, és nem érintve a lényegét. Igazából, amit még problematikusabbnak tartok, az az, *ahogyan* az esetjogot a jelen ügyben alkalmazták. Az esetjog alkalmazásának módozata miatt nem sikerült valóban bizonyítani, hogy a jogsértés az alperes Államnak tudható be.

2. A 3. cikk megsértése két körülményen alapul. A többség ezeket az ítélet 50. paragrafusában foglalja össze:

“Tekintettel a hosszú időre, amelyet a kérelmezőknek a kötelező kegyelmi eljárás megkezdéséig várniuk kell, amely a felülvizsgálati eljárásnak az új jogszabály szerinti második felében a megfelelő eljárási garanciák hiányával párosul, a Bíróság nincs meggyőződve afelől, hogy jelenleg a kérelmezők életfogytiglani szabadságvesztés büntetése az Egyezmény 3. cikke szempontjából csökkenthetőnek minősül.

Úgy tűnik, hogy a vitatott negyven év “várakozási idő” a fő probléma, különösen annak fényében, hogy az ítélet ezzel a kérdéssel sokkal részletesebben foglalkozik, mint az “eljárási biztosítékokkal” (melyek többnyire a kötelező kegyelmi eljárással kapcsolatosak). A többséghez hasonlóan, én is úgy találom, hogy szigorúan kriminológiai alapon nehéz egy ilyen hosszú időszakot megindokolni. Ugyanakkor a “párosul” kifejezés arra utal, hogy a két összetevőt együttesen kell figyelembe venni. Ezért elképzelhető, hogy a negyven éves időtartam önmagában nem elégséges a 3. cikk megsértésének megállapításához, és pont fordítva, a “megfelelő eljárási garanciák hiányát” talán enyhítené egy viszonylag rövid várakozási időszak. Véleményem szerint nem megkérdőjelezhetetlen az a mód, ahogy ezt a két tényezőt a *jelen* ügyben mint együttesen alkalmazandókat vették figyelembe. Például, önmagában illuzórikussá tesz egy kegyelmi kérvényt - és ebből következően a szabadonbocsátás lehetőségét (és ennél fogva a reményét is) egy minden gyakorlati jelentőséget nélkülöző időszak, melyet egy elképzelt kérelmező azért kénytelen letölteni, hogy a kötelező kegyelmi eljárás iránti kérelem benyújtására jogosult legyen. Mégis, *a jelen ügy két kérelmezője tekintetében* ez az időszak nem nélkülöz minden gyakorlati jelentőséget (összevetve az alábbi 6. paragrafussal).

3. Menjünk vissza 2006-ba és 2010-be, amikor a kérelmezőket életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték. A *Vinter and Others* (fent hiv.)

döntés, beleértve az abban foglalt, és sokszor idézett követelményt, mely szerint a szabadonbocsátásra való kilátásnak és a felülvizsgálat lehetőségének “már az ítélet meghozatalakor fenn kell állnia” (amint azt a *Murray*, fent hiv., § 99, esetben említik) még nem született meg.

Ehelyett (a második kérelmező tekintetében, akit az első kérelmezőt követő időpontban ítélték el), abban az időben hozták a még most is elég frissnek számító ítéletet a *Kafkaris v. Cyprus* ([GC], no. 21906/04, §§ 68-76, ECHR 2008) ügyben, amely semmilyen hasonló követelményt nem tartalmazott. Elvárható volt-e, hogy Magyarország megfeleljen a Bíróság esetjogában a 3. cikkel kapcsolatosan kialakított olyan követelménynek, melyet akkor a Bíróság még nem is vezetett be? Képes lett volna-e erre?

4. Mi több, 2011-ben a Bíróság kifejezett jelzést és iránymutatást adott a Magyar Kormánynak, hogy a nemzeti jogban megállapított negyven éves időszak a 3. cikk szempontjából nem jelent problémát. A *Törköly v. Hungary* ((dec.), no. 4413/06, 2011. április 5.) ügyben a Bíróság úgy értékelte, hogy “nem találta megállapíthatónak, hogy a kérelmezőt a szabadulás minden reményétől megfosztották volna” (§ 2).

Még pontosabban, a *Törköly* ügyben, a szóbanforgó hosszú idő nem okozott problémát a 3. cikk szempontjából, sem önmagában, sem az elnöki kegyelem iránti eljárással “párosulva”, mely utóbbit viszont akkor még a Bíróság úgy értékelt, mint ami az Egyezmény szempontjából megfelelő jogorvoslati lehetőség a szabadonbocsátás érdekében. Amint azt a *Kafkaris* (fent hiv.) ügyben nem is olyan régen, 2008-ban kimondta a Bíróság:

“[Függetlenül attól, hogy] a Cipruson életfogytiglani szabadságvesztésüket töltőknek korlátozott reményük van a szabadonbocsátásra, az életfogytiglani szabadságvesztés bármilyen módosítása, mely kizárólag az Elnök saját belátásától és a Főügyész ellenjegyzésétől függ, (annak ellenére, hogy) az eljárásnak vannak hiányosságai, azéletfogytiglani szabadságvesztés büntetés Cipruson nem tekinthető a szabadonbocsátás reménye nélkül csökkenthetetlennek; pont fordítva, egyértelmű, hogy Cipruson az ilyen ítéletek mind *de jure* és *de facto* csökkenthetők.” (§ 103).

5. Még ha a Bíróság későbbi ítéletei a *Kafkaris* (fent hiv.) ügynél sokkal tovább mentek annál, hogy lépésről lépésre (de gyors egymást követő lépésre) szigorítsák az Egyezménynek az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés felülvizsgálatára vonatkozó mércéit, a fent hivatkozott alapelvi álláspontot a Bíróság nyíltan soha nem adta fel az esetjogban. Ellenkezőleg, számos későbbi ítéletében megerősítette azt (nem feltétlenül ugyanabban a megfogalmazásban) (ld. pld. *Iorgov v. Bulgaria* (no. 2), no. 36295/02, §§ 58-60, 2010. szeptember 2., és *Harakchiev and Tolumov v. Bulgaria*, nos. 15018/11 and 61199/12, § 244, 2014. július 8; de összevetendő és megkülönböztetendő a *Magyar László v. Hungary*, no. 73593/10, § 58, 2014. május 20. ügyel). Legutóbb ezeket az iránymutató rendelkezéseket a *Murray* (fent hiv.) ügyben erősítette meg a Nagykamara:

“... az elnöki kegyelem [a Bíróság] esetjogában lefektetett követelményekkel összhangban állónak tekinthető” (§ 99).

Így az említett tétel nem történelem. Ez továbbra is az Egyezmény joga. Ezt a tételt a jelen ítélet is idézi (ld. 38. paragrafus).

6. Nehéz jelentős különbséget találni a *Törköly* (fent hiv.) ügy tényállása és a jelen esetben vizsgált tényállás között (eltekintve az irányadó nemzeti jog formális, bár bizonyos szempontokból nem lényegtelen módosításaira). Azonban, ha mégis a különbséget keressük, akkor az a Bíróságnak a *Törköly* ügyben tett alábbi megállapítása:

“... a kérelmező akkor válik majd jogosulttá a feltételes szabadságra, ha eléri a 75 éves kort. Függetlenül saját előadásától, mely szerint várható életkora statisztikai alapon nem éri el a 75 évet, a Bíróság megfelelőnek találja, hogy a kérelmezőre kiszabott ítélet a szabadulás távoli, de valós lehetőségét biztosította.” (hiv. fent.)

Ez az érvelés természetesen gyenge. Nem is igazán plauzibilis. Mindenesetre ezzel az érveléssel a Bíróság nem is olyan régen, 2011-ben a magyar hatóságoknak egyértelmű üzenetet küldött. Vegyük figyelembe, hogy ezt az üzenetet a magyar hatóságoknak a kérelmezők elítélését követően küldték.

Mi több a *Törköly*-ben található “várható élettartam” érveléssel összevetve, a jelen ügyben a kérelmezők mindketten 65 évesek lesznek, mikor jogosultakká válnak a kötelező kegyelmi eljárásra. Nem elhanyagolható különbség.

Hogy láthatta volna előre a magyar hatóság hogy “a szabadulás távoli, de valós lehetősége” egy olyasvalaki esetén, akinek 75 éves koráig várni kell a kegyelmi eljárásra, lehetetlenséggé válik azok tekintetében, akik 65 éves korukban válnak erre jogosulttá?

7. A többség szerint:

“... a Nagykamara által a *Vinter and Others* ... ügyben hozott határozat alapján a Bíróság álláspontja szerint a jelen ügyben nem alkalmazható ugyanaz a megközelítés” (§ 47).

Ezzel a *Törköly* (fent hiv.) döntést felülbírálták és ennek megtörténtét egyértelműen kifejezésre juttatták. (Ilyen egyértelmű nyilatkozat ritka fajta a Bíróság esetjogában.) Végül a Bíróság kijelentette, hogy a *Vinter and Others* (fent hiv.) ügyet követően a *Törköly* a továbbiakban nem alkalmazható!

Azonban – sehol meg nem magyarázott indokokkal – ugyanezt nem mondta ki a Bíróság egy másik, nagyon friss és a *Vinter*-t követően hozott döntésben, mely ráadásul ugyanazon alperes tagállammal szemben született, mégpedig a *Magyar László v. Hungary* (fent hiv.) ügyben.

Épp ellenkezőleg, abban az ügyben a Bíróság kifejezetten ütköztette a tényállást a *Törköly* ügy tényállásával. Így, a Bíróság az utóbbit tekintette érvényes jognak (ld. *Magyar László*, §§ 55-56), és lehetőleg megfontolandó precedensnek. Ez visszatekintve még meglepőbb, mivel a *Törköly* ügyben hozott ítéletet a *Magyar László* ügyben mind a kérelmező (ld. § 30), mind a beavatkozó harmadik fél vitatta (ld. § 41).

Mit kezdhettek volna mindezzel a magyar hatóságok? Csak annyit, hogy 2014-ben a *Törköly* még irányadó jog volt, vagyis bármilyen követelmény keletkezett a *Magyar László* ügy nyomán, azt a *Törköly*-ből eredő követelményekkel együtt és nem azok figyelmen kívül hagyásával kellett volna értelmezni.

8. *Többek között* azon az alapon állapította meg a Nagykamara a 3. cikk megsértését, hogy a *Törköly* (fent hiv.) – ma (!) – *már többé* nem minősül érvényes jognak.

“[A]z Egyezmény 3. cikkét megsértették” mondja ki az ítélet (a rendelkező rész 3. pontja). Tipikus formula, melyet a Bíróság minden olyan esetben alkalmaz, amikor jogsértést állapít meg.

9. A jogsértések, beleértve az Egyezmény rendelkezéseinek megsértését is, nem csupán “elvont események”. A jogsértéseket *valaki elköveti*. És az elkövetési magatartás nem egy elvont fogalom, mint a tér vagy idő, melynek, - amint a tudomány avatott szakértői beszámolnak nekünk – nincs kezdete. A jogsértésnek *igenis van kezdete*, mégpedig az a dátum, amikor elkövették. A jogsértéseknek – és ez nem kevésbé fontos – van elkövetője, az a személy, akinek a tette vagy nem tette nélkül nem valósulna meg a jogsértés. Még ha egy jogsértés a Tagállamnak tulajdonítható is (amely hasznos, sőt nélkülözhetetlen jogi fikció), *ténylegesen* kell lennie az adott Tagállamban egy olyan *intézménynek* vagy *hivatalnoknak*, akinek a magatartása révén a jogsértés *ténylegesen* megvalósul.

10. Kérdezem: *ténylegesen mikor és kik* követték el a jogsértéseket kérelmezők 3. cikk által védett jogai tekintetében? (A többségtől eltérően, többes számot használok, mivel két külön kérelmet adtak be, melyek távolról sem kapcsolódtak egymáshoz; így gyakorlatilag a 3. cikknek két megsértését állapították meg.)

Ezekre a kérdésekre több válasz adható.

11. Az első verzió a következő. Az indoklás alapján úgy tűnik, hogy a jogsértéseket *a magyar bíróságok* követték el, mivel magyar bíróságok ítélték a kérelmezőket életfogytig tartó börtönbüntetésre anélkül, hogy “[az ítélet kimondásakor] kilátásuk lett volna szabadonbocsátásra és lehetőségük a felülvizsgálatra”.

(A hely és idő pazarlását elkerülendő, nem foglalkozom egyenként a fellebbviteli bíróságok fellebbezéseket elutasító határozataival és a Legfelső Bíróság felülvizsgálati kérelmeket elutasító határozataival.)

Így, talán ironikusan hangzik, de ezek a bíróságok alkotmányos feladataik ellátásával sértették meg az Egyezményt, vagyis azzal, hogy *igazságot szolgáltatottak az alkalmazandó nemzeti jog alapján* és (nyilván nem alaptalanul) életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték a kérelmezőket egy olyan jogi környezetben, melyet ez a Bíróság az Egyezmény 3. cikkével ellentétesnek talált. A bíróságok alkotmányos feladatainak teljesítése és az Egyezmény megsértése, akár az amalgám, egyetlen büntetőjogi igazságszolgáltatási cselekménnyé olvadt össze.

Mi több, a bíróságok annak ellenére sértették meg az Egyezményt, hogy az adott időpontban a Bíróság – amint azt a *Törköly* (fent hiv.) ügyben nyíltan kimondta - nem tekintette a jogi környezetet Egyezmény-ellenesnek.

Röviden, a magyar bíróságok azért sértették meg a 3. cikket, *mert a Bíróság megváltoztatta a véleményét*. Nem kívánok félreérthető lenni. Nem azt mondom, hogy a változás nem volt jó. Azonban elvárható-e, hogy a helyi bíróságok (nemcsak magyarok) előre lássák ezt a fejlődést? Láthatták-e vajon? Kétlem.

12. Mondhatjuk azt, amint ez mindjárt ki is derül, hogy a nemzeti bíróságok olyan - egyébként nem valami irigylésre méltó - helyzetbe kerültek amelyben választaniuk kellett a következő két lehetőség közül: (i) elítélik a kérelmezőket az Egyezmény-sértő nemzeti jog alapján (mely jogsértő jelleget még ráadásul előre is látniuk kellett volna) és (ii) más ítéletet szabnak ki, melyet ez a Bíróság nem talált volna jogsértőnek a 3. cikk tekintetében, még akkor sem, ha a nemzeti jog az elkövetett bűncselekményre életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli. Tekintettel erre a reménytelen helyzetre, a nemzeti bíróságokat nagyon nehéz lenne elmarasztalni a jelen ügyben kimutatott jogsértések miatt.

13. De az is lehet, hogy a kérdéses jogsértéseket nem is a bíróságok követték el? Mégis, ha nem a bíróságok voltak, akkor ki felel ezekért a jogsértésekért?

Vizsgáljuk meg az alternatív verziót. Vádolhatnánk a *Köztársasági Elnököt* azzal, hogy a kérelmezők 3. cikk által védett jogainak megsértéséhez ő járult hozzá a leginkább. Ő volt, aki 2013-ban és 2014-ben elutasította a kérelmezők kegyelmi kérvényét és az életfogytiglan szülő büntetés 20 év határozott időre csökkentését, ezért gyakorlatilag megfosztotta őket a korábbi szabadulás minden reményétől. Legalábbis az ő szava (tette vagy döntése) volt az utolsó, amely nemzeti szinten azzal járt, hogy a kérelmezőket nem bocsátották szabadon. Úgy is felfoghatjuk, hogy még ha lett is volna a kérelmezőknek valami reményük a kegyelem kérelmezésekor, ezt a Köztársaság Elnöke ténylegesen a nullával tette egyenlővé.

14. Mindenekelőtt vegyük figyelembe azt, hogy az ítélethozatalt követően a kérelmezők által a jelen ügy tárgyalásáig letöltött

börtönbüntetés - az első kérelmező esetén tizenegy év, és hat év a második kérelmező esetén – sokkal rövidebb, mint az életfogytig tartó börtönbüntetés kiszabását követő huszonöt év, a maximális időtartam, melyen belül az ítélet először felülvizsgálandó. (ld. *Vinter and Others*, fent hiv., § 120, and *Murray*, fent hiv., § 99).

A magyar Kormány (és feltételezhetően nemcsak ők) úgy látta, hogy a huszonöt éves időszak csak egy “tendenciát” jelöl, és valójában nem egy elfogadott standard (ld. az ítélet 31. paragrafusát).

Ez az időszak valóban nem kristálytiszt, mely tény a jelen ügyben is elismert a többség (ld. 44. paragrafus). Az ítélet helyesen emlékeztet a 42. paragrafusban a *Bodein v. France* (no. 40014/10, 2014 November 13.) ügyre, ahol a formális harminc éves időtartam tekintetében nem állapították meg a 3. cikk követelményeinek megsértését (ellentétben azzal amit a Bíróság a *Vinter and Others*, fent hiv. ügyben mondott), mivel abban az ügyben a “*de facto*” időszak huszonhat év volt, mivel a kérelmező az életfogytiglani szabadságvesztés ítélet kimondását megelőzően már mintegy négy évet töltött fogságban.

Csak találgatni tudom, hogy vajon a Bíróság ugyanúgy döntött volna-e a *Bodein* ügyben, ha a kérelmező az életfogytig tartó börtönbüntetés kiszabását megelőzően két évet töltött volna előzetes letartóztatásban, két évvel, huszonnyolcra hosszabbítva meg az ítéletet követően letöltött huszonhat év fogvatartást. Nem szeretnék további fejtegetésekbe bocsátkozni ebben az ügyben. Pusztán illusztrációként hoztam fel, azoknak a nehézségeknek a hangsúlyozása érdekében, melyek szükségszerűen merülnek fel, amikor a Bíróság – valóban, akár egy valódi jogalkotó – “egzakt” (bár némileg rugalmas) normát alkot, egy számszerű standardot, mely, bár az Egyezmény szövegében nyoma sincs, mégis mostantól irányadó a Bíróság esetjogában és kötelező a Tagállamok számára. Az utóbbiak tekintetében elvárhatjuk, hogy érezzék megtisztelve magukat, mivel a Bíróság megerősítette a büntetőpolitika terén fennálló mérlegelési jogkörüket (bár láthatóan sokkal szűkebbre szabva, mint a közelmúlt eseteiben). Mindenesetre, a huszonöt éves elfogadhatónak nevezett időtartam és a jelen ügy kérelmezői által valóban letöltött tizenegy, valamint hat év szabadságvesztés közötti különbség túlságosan nyilvánvaló ahhoz, hogy a Bíróság figyelmen kívül hagyhassa, amikor nemcsak a jogi környezet, hanem a kérelmezők tényleges körülményeinek vizsgálatába bocsátkozik. Valójában ennél még rövidebb időről beszélünk – amely azzal kezdődött, amikor a Legfelső Bíróság elutasította a felülvizsgálat iránti kérelmüket (mivel csak ezzel váltak valójában az “általános” kegyelemre jogosulttá), és azzal végződött, amikor a kérelmezők kegyelmet és büntetésük húszéves határozott idejű börtönbüntetésre változtatását kérelmezték.

15. Természetesen számításba veszem azt a tényt, hogy a kérelmezők nem a kötelező kegyelmi eljárás keretében nyújtottak be kérelmet a Köztársasági Elnöknek, hanem kihasználták egy korábbi "általános" kegyelem lehetőségét (melyet egyébként a többség nem talált megfelelőnek a kötelező kegyelmi eljárás hiányosságainak ellensúlyozására). Azt a tényt is számításba veszem, hogy maximális huszonöt év elfogadhatónak nevezett börtönbüntetés időtartamának az ítélet időpontjától kezdődő számítása formál- logikailag azzal indokolható, hogy az életfogytig tartó börtönbüntetés elítéltségétől a naptól kezdve kell tudnia, hogy mit tehet a szabadulása érdekében és az milyen feltételekkel következhet be. Azzal, hogy az életfogytiglani büntetésre vonatkozó ítélet kimondását követően ténylegesen letöltött szabadságvesztés időtartamát az előző bekezdés szerinti huszonöt éves maximálisan elfogadhatónak nevezett időtartammal vetjük össze, nem jelenti azt, hogy a fent említett indokokat figyelmen kívül hagynánk. (Mindazonáltal nem tartom meggyőzőnek azt az érvelést, hogy "azon ügyekben, ahol a nemzeti jog szerint az ítélet a kiszabásakor csökkenthetetlen, *méltánytalan* lenne azt elvárni a fogvatartott-tól, hogy a rehabilitációja érdekében fáradozzon, anélkül, hogy tudná, vajon egy bizonytalan jövőbeni időpontban bevezetnek-e egy olyan mechanizmust, amely a rehabilitáció eredményeképp biztosítaná a szabadon bocsátását" (kiemelés tőlem). Ez az indoklási panel ügyről ügyre vándorol (ld. pld. *Vinter and Others*, fent hiv., § 122; *Magyar László*, fent hiv., § 53; és *Harachiev and Tolumov*, fent hiv., § 245) és így a személyes önfejlesztést, amely lényegében erkölcsi jelenség, minden bűnbánat nélküli jogi adokkapokra konvertálja. "Méltánytalan"-nak nevezni azt, hogy egy fogvatartott-tól úgy várjuk el a javulást, hogy közben nem ígérjük meg neki a szabadulás lehetőségét, enyhén szólva túlzás. De ha már itt tartunk, ez az igazság.)

Mindenesetre, ahogy említettem, abban az időpontban, amikor a Köztársasági Elnök elutasította a kérelmezők kérelmét, még ezek az időtartamok is lényegesen rövidebbek voltak: addigra az első kérelmező hét évet töltött le (mindössze öt év telt el azóta, hogy a felülvizsgálat iránti kérelmét a Legfelső Bíróság elutasította), és a második kérelmező négy évet töltött le (három év telt el azóta, hogy a felülvizsgálat iránti kérelmét elutasították).

Mivel az első kérelmezőt különös kegyetlenséggel és löfegyverrel való visszaélés során elkövetett emberölés miatt ítélték el, mellyel egy korábban elkövetett bűncselekményt kívánt a tettes leplezni, és a második kérelmezőt két emberen elkövetett emberölésért és löfegyverrel való visszaélésért ítélték el, egyáltalán nem tűnik ésszerűtlennek, hogy a Köztársasági Elnök elutasította a kegyelem és a büntetés megváltoztatása iránti kérelmüket. Kíváncsi lennék, hogy vajon az adott helyzetben bármely más Tagállam vezetője másként döntött volna-e, függetlenül attól hogy mennyire lehetett alkalmatlan a nemzeti jogrendszer. Így, *Vinter* ide vagy oda, nem tudom

elképzelni, hogy a Köztársasági Elnököt az eljárásával (pontosabban szólva az “el-nem-járásával) kapcsolatban milyen alapon érhetné bírálathoz az Egyezmény alapján.

16. Ismételtén kérdezem: Reálisan számíthattak-e a kérelmezők arra, hogy kegyelmi kérvényüket elfogadják? Volt-e rá reményük, hogy már ilyen korai stádiumban kegyelmet kapnak?! Elfogadom, reménykedni mindig lehet, de ez inkább a naivitáson (vagyis nem is annyira remény, mint fantázia), vagy a “reményhez való jog”-on, mint jogi kategórián alapulhatott, amint azt a Bíróság a *Vinter*-t követő esetjogában található értelmezés tartalmazza?

17. Bár a kérelmezők azt kifogásolják, hogy “az új eljárásban biztosított lehetőség csak negyven év embertelen büntetés letöltése után ad arra lehetőséget, ... és teljességgel figyelmen kívül hagyják az elítéltek személyében bekövetkezett változásokat, a társadalomra való veszélyességük alakulását vagy azon törekvésüket, hogy a társadalomba visszaintegrálódjanak (ld. az ítélet 25. pontját), az egész ítéletben egyetlen szó sincs, amely ezeknek a tényezőknek bármilyen megfontolását lehetővé tenné. A kérelmező bármilyen javulásáról még csak említés sincs.

18. Ez a mulasztás nem véletlen, mivel az ítéletben valójában *nem a kérelmezők tényleges körülményeivel és nem a jogsértéssel nekik okozott tényleges kárral* foglalkoznak. Így az a kérdés maradt figyelmen kívül, amely a Bíróság számára minden ügyben alapvető kell legyen.

Ez az alapkérdés a következő: *elkövettek-e igazságtalanságot az adott ügyben a kérelmezőkkel szemben?*

Első látásra azt válaszolnám: valószínűleg nem. Vagy talán: még nem. De feltételezhetem-e hogy valóban megsértették a kérelmezők 3. cikkben biztosított jogait? Ezt a kérdést azonban kizárólag a kérelmezők tényleges körülményeinek alapos vizsgálatát követően lehet megválaszolni. És ez a vizsgálat az, ami a jelen ítéletből hiányzik.

19. A kérelmezők körülményeivel kapcsolatos közömbösség (vagy érzéketlenség), mely, véleményem szerint (szintén) a vizsgálat tárgyát kellett volna képezze, egy másik mellbevágó mulasztásban csúcsosodik ki, amely mellett nem mehet el szó nélkül az ember.

A *Vinter and Others* (fent hivat.) ügyben a Bíróság, miután megállapította a 3. cikkkel kapcsolatos jogsértést (jobban mondva jogsértéseket), alapvetően fontosnak tartotta megjegyezni a következőt:

“... a kérelmezők nem kívántak azzal érvelni, hogy az ő konkrét helyzetükben nincs már legális kriminológiai alapja a további fogvatartásuknak. A kérelmezők elfogadták azt is, hogy még ha az elrettentés és megtorlás céljának meg is felelt volna a büntetés, még mindig lehetséges a fogvatartásuk a társadalomra veszélyességük miatt. A jogsértés megállapítása a kérelmezők esetében tehát nem értelmezhető úgy, hogy az a szabadonbocsátás azonnal lehetőségét biztosítja számukra.” (§ 131).

Itt a Nagykamara nagyon fontos mércét állított fel annak megelőzése érdekében, hogy ítéletét (vagy ítéleteit) félreértelmezzék. Ezt a mércét alkalmazni kell. Valójában ezt a mércét valamennyi azt követő ügyben alkalmazták (és azt remélem, hogy a jövőben is alkalmazni fogják) (ld. például *Harakchiev and Tolumov* (fent hiv., § 268), és *Magyar László* (fent hiv., § 59).

Azonban nem úgy, mint a jelen esetben. Itt még csak említés sincs a kérelmezők személyiségének alakulásáról (ha volt ebben változás egyáltalán), vagy a társadalomra veszélyességük szintjének csökkenéséről (ha volt ilyen), vagy az arra irányuló erőfeszítéseikről, hogy megváltozzanak, annak érdekében, hogy újra beilleszkedjenek a társadalomba (ismét, ha volt ilyen). Az ítélet nem tartalmaz semmilyen, a fent idézethez hasonló kikötést.

20. Mire utal ez a mulasztás? Legalábbis arra utal, hogy ha a Bíróság a nemzeti jogi környezetben jelentős hiányosságokat talál, akkor a 3. cikk megsértését a Bíróság attól függetlenül meg fogja állapítani, hogy a kérelmező milyen erőfeszítéseket tesz a rehabilitációja érdekében, vagy annak érdekében hogy ismét beilleszkedjen a társadalomba (még akkor is, ha a kérelmező magatartása e célok megvalósításával ellentétes). Ez az ismételten elítélt bűnözőkre is vonatkozik, azokra az életfogytiglan elítéltekre, akik nem ismerik el bűnösségüket, akik nem érznek megbánást a legkegyetlenebb bűncselekményeikkel kapcsolatban sem, és még azokra is akik a börtönbüntetésük alatt követnek el újabb bűncselekményt. Minden elítéltre. A Bíróság mindenképpen meg fogja állapítani a jogsértést, automatikusan, megkülönböztetés nélkül, a körülményektől függetlenül.

21. A többség azt állítja, hogy:

“... önmagában az a tény, hogy a kérelmezők számára csak azt követően lehet remény arra, hogy kiszabaduljanak miután életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésükből negyven évet letöltöttek, megfelelő alap a Bíróság számára annak megállapítására, hogy az új magyar jogszabály nem biztosítja a kérelmezők életfogytiglani szabadságvesztés büntetésének *de facto* csökkenthetőségét. Ilyen hosszú várakozási idő szükségtelenül késlelteti a nemzeti hatóságok által elvégzendő felülvizsgálatát annak, hogy “vajon a büntetés letöltése során az életfogytig tartó börtönbüntetéssel sújtott fogvatartott életében beállott-e a rehabilitáció irányába mutató olyan jelentős változás, melynek következtében a legitim kriminológiai indokok alapján a továbbiakban fogvatartása nem indokolt ...” (48. paragrafus)

Ha egyszer a korábbi “általános” kegyelmet elutasították azon az alapon, hogy érdemben megalapozatlan (ld. a fenti 15. paragrafust), sokkal könnyebb a negyven éves várakozási időszakot elfogadhatatlannak minősíteni. De ennél még fontosabb, azonban, az életfogytiglan fogvatartott elítélt kizárólag ehhez az időszakhoz kapcsolódó reménye, és annak kizárólag ehhez a faktorhoz való kapcsolódása.

Nem látom be, hogy a remény, amely – annak ellenére, hogy egyre többször használják ezt a kifejezést a Bíróság életfogytiglani

börtönbüntetésekkel kapcsolatos gyakorlatában – nem is annyira jogi kategória (vagy legalábbis elsősorban nem), mint pszichológiai vagy erkölcsi, miként jelenik meg (vagy tűnik el) attól függően hogyan alakul a törvényes időszak. (Ha a személyes önfejlesztést csak a jogi adok-kapok szempontjából nézzük, akkor ez megtörténhet.) Nem teljesen a jogszabályoktól függ az, hogy a remény nő vagy nullára csökken.

22. Főszabály szerint az életfogytiglan fogvatartottakat minősített (gyakran többszörös) élet elleni bűncselekmény miatt vagy más gyűlöletes vagy felháborító bűn miatt ítélik el. Ezért egy árnyaltabb – és így kevésbé dogmatikus – megközelítés kívánatosabb lett volna, mely szerint a fogvatartott (a szabadon bocsátásával kapcsolatos) “reményhez való joga” azzal a *nem kevésbé legitim* reménnyel lenne összevetve és szembeállítva, hogy az elkövetők *legalább valamennyi* időt töltenek és *valamennyi* erőfeszítést kifejtnek az ön-fejlesztésük érdekében, mielőtt a reményük – mely a saját belső világuk része, és így senki nem foszthatja meg őket ettől – a “reményhez való jog” alapjára helyeződik illetve abból levezethetővé válik, mely által a remény jogi kategória lesz. Ez a “másik” remény mellyel az életfogytiglani fogvatartottak reménye összevethető, a társadalom reménye, beleértve azokat is, akiknek az elkövetők elmondhatatlan szenvedést okoztak, és akiknek életét (igen!) *reménytelen* és értelmetlen tették azzal, hogy meggyilkolták szeretteiket. Valamilyen okból a Bíróság az ő összetört reményeikről nem beszél, amikor “emberi jogokat” vagy bármilyen más “jogot” említ. De van élet a bíróságok elefántcsonttornyán kívül.

23. Ismétlem, számításba veszem, hogy a Bíróság joggyakorlata, a jelenlegi stádiumában, nem nyitott az ilyen árnyalatokra. Ennek ellenére, az említett esetjog – legalábbis a Nagykamara *Vinter and Others* és *Murray* (mindkettő fent hiv.) ügyben hozott ítéletei nem javasolják, sőt nem is követelik, nyíltan, hogy a Bíróság visszautasítsa azt, hogy egyáltalán megnézzék egy kérelmező tényleges körülményeit, sőt inkább az ellenkezője igaz (ld. például *Vinter*, §§ 119-120, és *Murray*, §§ 110 és 116).

24. A tényleges helyzettel kapcsolatos általam említett közömbösség azt is jelenti, hogy a Bíróságot, legalábbis a jelen esetben, csak a “jog minősége” érdekli. A “vizsgált időszakban hatályos jog minőségének” koncepciója szolgált alapul arra, hogy a *Kafkaris* (a rendelkező rész 4(a) pontjában hivatk.) ügyben a 7. és nem a 3. cikk megsértését állapították meg (rendelkező rész 1. pont).

Készen állok arra, hogy elfogadjam, a magyar jog nem problémamentes a 3. cikk szempontjából (és talán az Egyezmény más cikkeinek szempontjából sem).

Ahogy korábban már állítottam, a negyven éves “várakozási” időt nehéz szigorúan kriminológiai alapon megmagyarázni; némely kérelmezőnek már önmagában ez gyakorlati problémát jelenthet (ld. a fenti 2. paragrafust).

Mégis, a Bíróság esetjoga tele van olyan példákkal, ahol homályos, ellentmondásos vagy egyébként hibás jogszabályi rendelkezésekről nem állapították meg, hogy a kérelmezők Egyezmény által védett jogait megsértették volna.

25. Ez a megfontolás elvezet engem a fenti 10. paragrafusban feltett kérdésre adható harmadik lehetséges válaszhoz.

Ennek a Bíróságnak az a megállapítása, hogy az Egyezmény megsértését kizárólag az alkalmazandó nemzeti jog hiányossága eredményezte (bármi is legyen ez a hiányosság), annak beismerését jelenti, hogy a jogsértést elkövető intézmény nem más, mint a jogalkotó. (Nem lehetséges, hogy ezt a megközelítést közvetve és rejtett módon már az a tény is felfedi, hogy az ítélet rendelkező részében a “jogsértés” szó egyes számban szerepel, a “mindkét kérelmező tekintetében” vagy valamilyen hasonló kitétel nélkül; hasonlítsuk és állítsuk ezt szembe a *Vinter and Others*, fent hiv., ügy rendelkező rész 1. pont?) Ugyanakkor azt is állíthatjuk, hogy a jogsértés már azt megelőzően fennállt, hogy a jogszabályt a potenciális áldozat tekintetében alkalmazták. És ha a potenciális áldozat olyan személy, akit az általa elkövetett bűncselekmények miatt megvádoltak és életfogytiglanra ítélték, ez az ítélet csupán “aktiválja” vagy megjeleníti azt a jogsértést, amely formálisan (jogilag) már korábban fennállt.

26. A jelen esetben azonban a magyar jogot, mely lehet, hogy nem volt kielégítő, az esetjogában kifejezetten *elfogadta* maga a Bíróság, beleértve egy Magyarország elleni friss és majdnem azonos ügyet (*Törköly*, fent hiv.).

Mi több, a 2015. január 1. óta hatályos új – de még hibás – jogszabályt a Bíróság *Magyar László* (fent hiv.) ügyben hozott ítéletét követően fogadták el. Ez az ítélet nem foglalkozik az elítélt számára az ítéletének felülvizsgálatára irányuló kérelem számára nyitva álló határidő tartamának kérdésével. Egyszerűen azt állítja, hogy “amennyiben az évek száma nincs meghatározva, úgy ez sérti a 3. cikkben foglalt követelményeket.” (§ 53). Először is. egy negyven éves időszak, bármilyen hosszú is, nem bizonytalan. Valóban, a *Bodein* ügyből (fent hiv.) le lehet vezetni, és a *Vinter and Others* (fent hiv.) ügyből is, bár nem ennyire közvetlenül, hogy a negyven éves időszak nem felel meg a Kormány által csupán “tendenciának” nevezett fogalomnak (ld. a fenti 14. paragrafust), és elképzelhető, hogy - finoman szólva - aggályos lehet az Egyezmény szempontjából. De amíg a *Törköly* (fent hiv.) ügy érvényes precedens volt (és igenis az jelenleg is, amíg a jelen ítélet jogerős nem lesz) – mégpedig olyan, amely ráadásul világos üzenetet tartalmazott ugyanennek az alperes Kormánynak, vagyis a magyar Kormánynak, ez itt nem volt olyan evidens.

27. Végso soron minden jognak megvan a maga igazságszolgáltatási eleme. Minden jog fejlődik a bírói esetjog által. A bíróságok nemcsak jogi aktusok teljesen átlátható rendelkezéseit értelmezik, hanem – sokkal

gyakrabban – a bizonytalan, homályos, obskurus, félreérthető vagy egyenesen ellentmondásos jogszabályokat is. Az értelmezésre irányuló igény a jogszabályokkal kapcsolatban felmerülő vitákból ered. A Bíróságok a saját esetjogukat is újraértelmezik, és néha megváltoztatják azt. Így semmi különleges nincs abban, ha ez a Bíróság szintén újraértelmezné a korábbi esetjogát és megváltoztatná azt. Végül is az Egyezmény koncepciója az, hogy élő intézmény legyen, amelyből pontosan az ilyen fejlődés vezethető le.

A *Kafkaris* (fent hiv.) és a poszt-*Kafkaris* esetjogból a *Vinter*-hez (fent hiv.), vezető átmenet elég gyors és radikális volt. Mi több, átfonta és még mindig együtt él a *Vinter* előtti megközelítéssel. Ezt figyelembe kellett vennie a Kamarának, amikor a kérdéses magyar jogszabályt értékelte. Nem látom, hogy a jelen ügyben ez megtörtént volna.

28. A Bíróság fenti 2. paragrafusban hivatkozott következtetése a “jelenleg” kikötést tartalmazza. A nemzeti jog, bár nem volt tökéletes, hosszú ideig megfelelt a 3. cikknek. “Jelenleg” azonban nem kielégítő. És ezt a “jelenleg” standardot a Bíróságnak az életfogytiglani börtönbüntetésekkel kapcsolatos esetjoga vezette be. Ez nem azt jelenti, hogy ezt a fejlődést nem üdvözölném. De azt követelik meg a Bíróságtól, különösen ebben a stádiumban, hogy a kérelmezők tényleges körülményeit *nem kevesebb figyelemmel* vizsgálja, mint a jogi környezetet, és az így hozott ítélet nem pusztán formális igazságszolgáltatás, hanem mindkét fél számára tisztességes eredményt hoz.

29. Mivel a jelen ügyben a jog minősége – és úgy tűnik kizárólag az (!) - szolgált a 3. cikk megsértése megállapításának alapjául, ezzel még ködösebbé vált a különbség a jelen Bíróság mint emberi jogi bíróság és egy alkotmánybíróság között.

Egy ilyen hozzáállás követése meglehetősen zavaró fejlemény lenne, melynek során az emberi jogok állítólagos megsértését nemcsak abból a szempontból vizsgálnák, hogy ténylegesen sérültek-e az emberi jogok, hanem a jogszabályok szövegének felülvizsgálata is megtörténne. Ez a fejlemény még zavaróbb lenne akkor, ha az emberi jogok állítólagos megsértését pusztán azon az alapon intéznék el, hogy a jogszabályok szövege önmagában kielégítő-e, és nem vizsgálnák, hogy vajon a kérelmező Egyezmény által védett emberi jogait megsértették-e, ami azt jelenti, hogy nem vizsgálják, hogy vajon a kérelmezőt csak formálisan, vagy valójában is érte-e jogsértés. Az olyan igazságszolgáltatási politika és szándék, amely az esetjogon keresztül (és nem feltétlenül és kizárólag a 3. cikkre vonatkozó ügyekben) ilyen változást kíván elérni, a “szalámi-taktikaként” leírható módszer alkalmazásával, azt jelentené, hogy túl gyorsan haladunk, és lehet, hogy rossz irányba.

Ezeknek a potenciálisan nagyon súlyos aggályokat felvető kérdéseknek a tárgyalása azonban jóval túlmutat a jelen ügy határain.